

LIETUVOS RESPUBLIKOS
GAMINIŲ IR PASLAUGŲ PRIEINAMUMO REIKALAVIMŲ ĮSTATYMO NR. XIV-1633
1, 2, 3, 6, 7, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 26 IR 29 STRAIPSNIŲ BEI 1 PRIEDO PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO IR ASMENS SU NEGALIA TEISIŲ APSAUGOS PAGRINDŲ
ĮSTATYMO NR. I-2044 PRIEDO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

2019 m. balandžio 17 d. buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/882 dėl gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų (Europos prieinamumo aktas) (toliau – Prieinamumo direktyva), kuria siekiama suderinti tam tikrų gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimus, taip užtikrinant sklandų vidaus rinkos veikimą bei pašalinant kliūtis laisvam tokių gaminių ir paslaugų judėjimui, atsirandančias dėl skirtingo nacionalinio teisinio reglamentavimo.

2022 m. gruodžio 8 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų įstatymas Nr. XIV-1633 (toliau – Prieinamumo įstatymas), kuris yra pagrindinis nacionalinis teisės aktas, perkeliantis Prieinamumo direktyvą į Lietuvos Respublikos teisę. Šis įstatymas įsigaliojo 2025 m. birželio 28 d.

Europos Komisija yra pradėjusi Europos Sąjungos teisės pažeidimo procedūrą INFR(2022)0311 dėl galimai nevisiško Prieinamumo direktyvos perkėlimo į Lietuvos Respublikos nacionalinę teisę. Europos Komisija 2025 m. balandžio 11 d. pateikė oficialų paklausimą dėl Prieinamumo direktyvos nuostatų perkėlimo pilnumo, identifikavusi atvejus, kai nacionaliniuose teisės aktuose nebuvo visiškai ar tiksliai perkelta dalis šios direktyvos reikalavimų. 2025 m. birželio 3 d. nuotolinio susitikimo tarp Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei Europos Komisijos atstovų metu buvo sutarta dėl konkrečių Prieinamumo direktyvos straipsnių, kuriuos būtina perkelti arba patikslinti.

Atsižvelgiant į tai, Lietuvos Respublikos gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų įstatymo Nr. XIV-1633 1, 2, 3, 6, 7, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 26 ir 29 straipsnių bei 1 priedo pakeitimo įstatymo projektu (toliau – Prieinamumo įstatymo projektas) siekiama užtikrinti visišką Prieinamumo direktyvos perkėlimą į nacionalinę teisę bei pašalinti kitus nustatytus teisinio reguliavimo trūkumus.

Taip pat, Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-2044 priedo pakeitimo įstatymo projektu (toliau – ANTAPI projektas) siekiama papildyti šio įstatymo priedą dėl įgyvendinamų Europos Sąjungos teisės aktų, įtraukiant Prieinamumo direktyvą. Tai būtina, nes Prieinamumo direktyvos 23 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta nuostata „Tos institucijos, gavusios prašymą, teikia tą informaciją prieinamu formatu“ yra perkelta į Asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymo (toliau – ANTAPI) 4 straipsnio 2 dalies 1 ir 2 punktus. Europos Komisija buvo pateikusi pastabų dėl šios nuostatos perkėlimo, tačiau, išnagrinėjusi ANTAPI tekstą, minėto nuotolinio susitikimo 2025 m. birželio 3 d. metu patvirtino, kad ši nuostata laikytina tinkamai perkelta.

Prieinamumo įstatymo projektu siekiama patikslinti Prieinamumo įstatymo nuostatas, kad būtų tinkamai perkeltos Prieinamumo direktyvos 2, 3, 6, 14, 16, 17, 19, 20, 29 ir 30 straipsnių bei 1 priedo nuostatos. Taip pat siekiama tikslinti Prieinamumo įstatymo taikymo apimtį, aiškiau apibrėžiant vartotojams teikiamas paslaugas ir taikytinas išimtis, įskaitant susijusias su transporto paslaugomis bei autorių teisių reguliavimu. Prieinamumo įstatymo projektu siūloma perskirstyti rinkos priežiūros funkcijas tarp institucijų, siekiant kompetencijų tęstinumo ir administracinio

efektyvumo. Siūlomais pakeitimais taip pat numatoma nustatyti proporcingą ir veiksmingą sankcijų bei taisomųjų veiksmų taikymo mechanizmą, kuris atitinka Prieinamumo direktyvos reguliavimą. Prieinamumo įstatymo projektu taip pat siūloma atsisakyti tam tikrų prieinamumo reikalavimų, susijusių su pagalbos pranešimų, gaunamų numeriu 112, tvarkymu, bet tame pačiame Prieinamumo įstatymo projekte atskiromis nuostatomis, įsigaliosiančiomis 2027 m. birželio 28 d., įtvirtinti prieinamumo reikalavimų taikymą pagalbos pranešimams numeriu 112, t. y. įrašant nuostatas dėl prieinamumo reikalavimų galiojimo skambučiams 112 ir nustatant šių keitimų įsigaliojimą nuo 2027 m. birželio 28 d.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Prieinamumo įstatymo projekto rengimą inicijavo Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Prieinamumo įstatymo projektą parengė Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Horizontalios politikos ir projektų valdymo grupės patarėja Svajūnė Sirvydytė, tel. +37066716965, el. p. svajune.sirvydyte@socmin.lt.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

Prieinamumo įstatymas reglamentuoja gaminių ir paslaugų, kuriems taikomi prieinamumo reikalavimai, sąrašą, nustato ekonominės veiklos vykdytojams taikomus reikalavimus bei rinkos priežiūros institucijų kompetenciją. Tačiau Prieinamumo įstatymas tikslintinas, atsižvelgiant į Europos Komisijos pastabas, į kurias atsižvelgti yra būtina tinkamam Prieinamumo direktyvos įgyvendinimui bei į Lietuvos institucijų pastabas dėl Prieinamumo įstatymo teisinio reguliavimo tobulinimo.

Šiuo metu Prieinamumo įstatymo taikymo sritis pilnai neatitinka Prieinamumo direktyvos taikymo srities. Įstatymo 2 straipsnio 4 dalyje netiksliai perkelta Direktyvos 2 straipsnio 2 dalies nuostata, kurioje aiškiai nurodoma, kad prieinamumo reikalavimai taikomi tik vartotojams teikiamoms paslaugoms. Tuo tarpu Prieinamumo įstatyme ši sąlyga nėra įtvirtinta bendrai, todėl pagal galiojantį reguliavimą prieinamumo reikalavimai formaliai taikomi visoms išvardytoms paslaugoms, nebent tiesiogiai nurodyta, kad jos skirtos vartotojams. Be to, Prieinamumo įstatymo 2 straipsnio 4 dalies 3 punkte netiksliai perkelta Direktyvos 2 straipsnio 2 dalies c punkto nuostata. Direktyva nustato, kad miestų ir priemiesčių transporto paslaugoms taikomi tik konkrečiai išvardyti reikalavimai (v papunktis), tačiau įstatyme ši išimtis perkelta taip, kad tokioms paslaugoms prieinamumo reikalavimai apskritai netaikomi.

Prieinamumo įstatymas taip pat numato, kad prieinamumo reikalavimai atsakymams į pagalbos prašymus, gaunamus numeriu 112, įsigaliojo 2025 m. birželio 28 d., nors dėl techninių ir teisinių aplinkybių toks terminas yra objektyviai neįgyvendinamas: šiuo metu nėra parengto Europos darniojo standarto, pagal kurį turėtų būti vertinamas prieinamumo reikalavimų įgyvendinimas atsakymams į pagalbos skambučius numeriu 112 – šis standartas bus parengtas tik 2027 m. sausio 15 d. Dėl to šiuo metu diegiami techniniai sprendimai gali būti nesuderinami su būsimu standartu, o tai keltų riziką patirti didelius finansinius nuostolius ir neefektyviai panaudoti valstybės resursus. Svarbu pažymėti, kad Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2023 m. gruodžio 1 d. įsakymu Nr. 1V-775 „Dėl nacionalinės Bendrojo pagalbos centro sistemos modernizavimo veiksmų plano patvirtinimo“ (toliau – BPC modernizavimo veiksmų planas) nustatyti konkretūs veiksmai ir priemonės, reikalingos užtikrinti Bendrojo pagalbos centro sistemos atnaujinimą. Įgyvendinus šį planą, numatoma, kad bus sudarytos sąlygos užtikrinti ir Prieinamumo įstatyme nustatytų prieinamumo reikalavimų atsakymams į pagalbos skambučius numeriu 112 laikymąsi nuo 2027 m.

birželio 28 d. Be to, atkreiptinas dėmesys, kad Prieinamumo direktyvos 31 straipsnio 3 dalis suteikia valstybėms narėms teisę nustatyti, jog nuostatos dėl prieinamumo reikalavimų atsakymams į pagalbos skambučius numeriu 112 būtų pradėtos taikyti ne vėliau kaip nuo 2027 m. birželio 28 d.

Šiuo metu Prieinamumo įstatyme nėra aiškiai atskirta jo taikymo sritis nuo 2017 m. rugsėjo 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2017/1564 dėl aklų, regos sutrikimų ar kitą spausdinto teksto skaitymo negalią turinčių asmenų labai leidžiamų tam tikrų būdų naudoti tam tikrus autorių teisių ir gretutinių teisių saugomus kūrinius ir kitus objektus, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo (aktualios nuostatos perkeltos į Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymą) ir 2017 m. rugsėjo 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2017/1563 dėl Sąjungos ir trečiųjų šalių tarpvalstybinio keitimosi autorių ir gretutinių teisių saugomų tam tikrų kūrinių ir kitų objektų prieinamos formos kopijomis aklų, regos sutrikimų ar kitą spausdinto teksto skaitymo negalią turinčių asmenų labai nuostatų. Todėl nėra teisinio aiškumo, kokiems gaminiams ir paslaugoms taikomi prieinamumo reikalavimai pagal šį įstatymą, o kokiems – pagal autorių teisių išimtis reglamentuojančius Europos Sąjungos teisės aktus.

Galiojančiame Prieinamumo įstatyme nėra įtvirtintos nuostatos, kad ekonominės veiklos vykdytojų atsakomybės taisyklės netaikomos pirkimo procedūroms, vykdomoms pagal Viešųjų pirkimų įstatymą ar Pirkimų, atliekamų vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų srities perkančiųjų subjektų, įstatymą. Tokios išlygos nebuvimas kelia teisinio aiškumo trūkumą ir riziką dėl skirtingo įstatymo normų taikymo, kadangi viešųjų pirkimų procedūros yra išsamiai reglamentuojamos specialiuųjų teisės aktų. Be to, neišskyrus šių procedūrų, nacionalinėje teisėje nėra tinkamai perkeltos Prieinamumo direktyvos 29 straipsnio 3 dalies ir 30 straipsnio 5 dalies nuostatos, kurių perkėlimas būtinas siekiant teisinio aiškumo ir nuoseklaus Prieinamumo direktyvos reikalavimų įgyvendinimo.

Šiuo metu Prieinamumo įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje vartojama sąvoka „banko paslaugos vartotojams“ apibrėžiama kaip „bankų ir kitų finansų įstaigų teikiamos finansinės paslaugos“. Tačiau pagal Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymo 4 straipsnio 1 dalį ir 2 straipsnio 7 dalį ne visos finansinės paslaugas teikiančios įmonės yra laikomos finansų įstaigomis. Tuo pačiu, bankinės paslaugos aiškiai patenka į Finansų įstaigų įstatymo 3 straipsnyje įtvirtintą finansinių paslaugų spektrą. Dėl šios neatitikties kyla teisinio aiškumo problema, nes dabartinė Prieinamumo įstatymo nuostata nepilnai atitinka Prieinamumo direktyvos 3 straipsnio 28 punkte vartojamą „banko paslaugų vartotojams“ sąvoką.

Kai kurie svarbūs aspektai šiuo metu reglamentuojami nepakankamai aiškiai arba apskritai neregamentuoti. Terminas „elektroninių transporto bilietų pardavimo paslaugos“ kituose įstatymuose ar Europos Sąjungos tiesiogiai taikomuose teisės aktuose nenaudojamas, nors tokios paslaugos yra įtrauktos į Prieinamumo direktyvos taikymo sritį, todėl aktualu terminą apibrėžti Prieinamumo įstatyme ir tinkamai perkelti Prieinamumo direktyvos 3 straipsnio 44 punktą.

Rinkos priežiūros funkcijos yra paskirstytos tarp 4 rinkos priežiūros institucijų, tačiau funkcijų paskirstymas nėra optimalus interaktyviųjų įrenginių, naudojamų prieigai prie audiovizualinės žiniasklaidos, atžvilgiu, kuriuos šiuo metu pavesta prižiūrėti Lietuvos radijo ir televizijos komisijai (toliau – LRTK). LRTK nevykdo kitų gaminių priežiūros funkcijų ir neturi tam reikalingų kompetencijų, resursų ir infrastruktūros. O Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba (toliau – VVTAT) jau prižiūri kitų gaminių atitiktį prieinamumo reikalavimams ir turi sukaupusi atitinkamą patirtį, todėl siūloma šią funkciją perduoti VVTAT. Toks sprendimas leistų užtikrinti nuoseklią gaminių priežiūrą, aiškų funkcijų pasiskirstymą, efektyvesnę administravimą bei išvengti

papildomos administracinės naštos LRTK, kurios veiklos sritis nėra susijusi su gaminių rinkos priežiūra.

Prieinamumo įstatymo 14 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad ekonominės veiklos vykdytojais atlieka vertinimą, ar prieinamumo reikalavimų laikymasis pareikalautų esminio gaminio ar paslaugos pagrindinio pobūdžio pakeitimo, arba ar, remiantis Prieinamumo įstatymo 2 priede nustatytais kriterijais, prieinamumo reikalavimų įgyvendinimas nesukeltų neproporcingos naštos. Dabartinėje redakcijoje įtvirtintas trumpinys „neproporcingos naštos vertinimas“ neatspindi šių dviejų alternatyvių vertinimo rūšių, nes aprėpia tik vieną iš jų – vertinimą dėl neproporcingos naštos. Dėl šios priežasties nuostatose atsiranda teisinio aiškumo trūkumas, nuostatos tampa dviprasmiškos, o Prieinamumo įstatymo 14 straipsnio ir 18 straipsnio 2 dalies 1 punkto taikymas tampa klaidinantis. Toliau vartojant trumpinį „neproporcingos naštos vertinimas“ lieka neaišku, ar kalbame apie abu galimus vertinimo variantus, ar tik apie vieną iš jų – neproporcingos naštos vertinimą. Taip pat Prieinamumo įstatymo 14 straipsnio 6 dalyje vartojama formuluotė „pagal šio straipsnio 1 dalies 2 punktą jie neturi teisės nesilaikyti prieinamumo reikalavimų“ nėra pakankamai aiški, nes sudaro įspūdį, kad ekonominės veiklos vykdytojams gali būti suteikiama teisė nesilaikyti prieinamumo reikalavimų, nors iš tikrųjų kalbama tik apie tam tikrą išlygą, leidžiančią nukrypti nuo bendrosios taisyklės. Tokia formuluotė neatitinka teisinio aiškumo ir nuoseklumo principų.

Prieinamumo įstatyme taip pat nėra tinkamai perkeltos Prieinamumo direktyvos nuostatos dėl rinkos priežiūros institucijų pareigos veikti proporcingai labai mažų, mažų ir vidutinių įmonių atžvilgiu, kaip tai nustatyta Prieinamumo direktyvos 16 straipsnio 2 dalyje, įskaitant pareigą atsižvelgti į įmonių dydį, gamybos apimtį bei administracinę naštą. Siekiant teisinio aiškumo, būtina Prieinamumo įstatyme aiškiai įtvirtinti šią nuostatą, kad rinkos priežiūros institucijos būtų teisiškai įpareigos užtikrinti proporcingą ir nediskriminacinę priežiūros mechanizmą, atitinkantį mažųjų ir vidutinių įmonių veiklos mastą bei galimybes, taip išvengiant perteklinės administracinės naštos ir užtikrinant tinkamą Direktyvos įgyvendinimą nacionalinėje teisėje.

Neperkelta Prieinamumo direktyvos 17 straipsnio nuostata dėl CE žymėjimo principų, pagal kurią gaminių, atitinkančių prieinamumo reikalavimus, žymėjimui taikomi 2008 m. liepos 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 765/2008 nustatančio su gaminių prekyba susijusius akreditavimo ir rinkos priežiūros reikalavimus ir panaikinančio Reglamentą (EEB) Nr. 339/93 30 straipsnyje nustatyti bendrieji CE ženklo naudojimo principai. Šių nuostatų perkėlimas būtinas siekiant užtikrinti teisinio reguliavimo atitiktį Europos Sąjungos teisės reikalavimams ir teisinį aiškumą rinkos dalyviams.

Be to, esamas reguliavimas Prieinamumo įstatymo 26 straipsnyje neleidžia taikyti rinkos ribojimo priemonių nedelsiant, kaip reikalaujama Prieinamumo direktyvos 20 straipsnyje. Taip pat nėra galimybės taikyti sankcijų kartu su taisomaisiais veiksmais, kas neatitinka Prieinamumo direktyvos 30 straipsnio 2 dalies.

Šiuo metu Prieinamumo įstatymo 1 priede nustatyti techniniai reikalavimai, taikomi gaminiams ir paslaugoms, siekiant užtikrinti jų prieinamumą asmenims su negalia. Vis dėlto šio priedo 13.2 papunktis ir 15 punktas suformuluoti nepakankamai tiksliai, todėl kyla neaiškumų dėl jų taikymo praktikoje.

Atsižvelgiant į tai, siūlomi Prieinamumo įstatymo pakeitimai yra būtini siekiant aiškaus, veiksmingo ir nuoseklaus teisinio reguliavimo, visiškai atitinkančio Prieinamumo direktyvos reikalavimus.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Prieinamumo įstatymo projektu siūloma patikslinti ir papildyti Prieinamumo įstatymo nuostatas, siekiant užtikrinti visapusišką ir tikslų Prieinamumo direktyvos perkėlimą į nacionalinę teisę bei pašalinti kitus teisinio reguliavimo trūkumus.

Siūloma tikslinti Prieinamumo įstatymo taikymo apimtį, kad ji visiškai atitiktų Prieinamumo direktyvos nuostatas. Prieinamumo įstatymo 2 straipsnio 4 dalies pakeitimu siūloma pilnai perkelti Direktyvos 2 straipsnio 2 dalies nuostatą, kuria apibrėžiama, kad prieinamumo reikalavimai taikomi tik toms paslaugoms, kurios yra teikiamos vartotojams. Ši nuostata yra esminė siekiant nustatyti aiškų reguliavimo ribų taikymą ir užkirsti kelią pertekliniam ar netiksliai taikomam reguliavimui paslaugoms, kurios nėra skirtos vartotojams.

Siūloma ištaisyti Prieinamumo įstatyme esantį teisinio reguliavimo netikslumą, susijusį su miestų ir priemiesčių transporto paslaugų reguliavimu. Šiuo metu Prieinamumo įstatyme nustatyta, kad šioms paslaugoms prieinamumo reikalavimai netaikomi visiškai, nors pagal Prieinamumo direktyvos 2 straipsnio 2 dalies c punktą joms turi būti taikomi konkretūs reikalavimai interaktyviesiems savitarnos terminalams. Tiksliai perkėlus šią Prieinamumo direktyvos nuostatą, būtų užtikrintas nuoseklus ir teisingas Europos Sąjungos teisės taikymas nacionalinėje teisėje bei sudarytos aiškos ir pagrįstos prievolės paslaugų teikėjams. Tai taip pat padėtų užtikrinti, kad asmenys su negalia turėtų lygiavertės galimybes naudotis transporto paslaugomis miestuose ir priemiesčiuose.

Atsižvelgiant į tai, kad iki 2027 m. sausio 15 d. nebus sukurtas Europos Sąjungos darnusis standartas, būtinas techninių sprendimų suderinamumui įvertinti, ankstesnis prieinamumo reikalavimų skambučiams 112 įgyvendinimas, reikalaujantis papildomų finansinių išteklių, yra neracionalus ir neekonomiškas. Todėl vadovaujantis Prieinamumo direktyvos nuostata (31 straipsnio 3 dalis) dėl galimybės ES valstybėms atidėti prieinamumo reikalavimų dėl atsakymo į skubios pagalbos pranešimus, kurie gaunami Europos bendrojo pagalbos telefono numeriu 112 taikymą iki 2027 m. birželio 28 d., Prieinamumo įstatymo projekte siūloma atsisakyti tam tikrų prieinamumo reikalavimų, susijusių su pagalbos pranešimų, gaunamų numeriu 112, tvarkymu. Siūloma pripažinti netekusiais galios Prieinamumo įstatymo 2 straipsnio 5 dalį, 7 straipsnio 2 dalį ir 1 priedo VII skyrių bei atitinkamai keisti 1 priedo 15 punktą – šie keitimai įsigalios 2026 m. sausio 1 d. Nuo 2027 m. birželio 28 d. šių nuostatų galiojimas vėl atstatomas Prieinamumo įstatymo projekto 2 straipsnio 4 dalies, 5 straipsnio 3 dalies, 15 straipsnio ir 16 straipsnio 2 dalies nuostatomis, kuriomis įtvirtinamas prieinamumo reikalavimų taikymas skambučiams 112. Šie pakeitimai (Prieinamumo įstatymo projekto 2 straipsnio 4 dalis, 5 straipsnio 3 dalis, 15 straipsnis ir 16 straipsnio 2 dalis) įsigalios 2027 m. birželio 28 d., taikant Prieinamumo direktyvos 31 straipsnio 3 dalies išimtį. Pažymėtina, kad laikotarpis iki 2027 m. birželio 28 d. bus naudojamas Bendrojo pagalbos centro pasirengimui bei Lietuvos operatorių tinklų techniniam pasirengimui ir integracijai su Bendrojo pagalbos centru, kaip tai numatyta BPC modernizavimo veiksmų plane. Toks laikotarpis yra būtinas, kad būtų pasiekti techniniai ir organizaciniai gebėjimai užtikrinti prieinamumo reikalavimų įgyvendinimą nuo 2027 m. birželio 28 d., kai bus parengtas ir taikomas Europos darnusis standartas. Siūlomas teisinis sprendimas neturės neigiamo poveikio verslo sąlygoms – priešingai, leis išvengti neproporcingų investicijų į techninius sprendimus, kurie galėtų būti nesuderinami su būsimais Europos standartais, ir sudarys prielaidas efektyviam išteklių panaudojimui. Taip pat leis racionaliai planuoti Bendrojo pagalbos centro sistemos atnaujinimą pagal BPC modernizavimo veiksmų planą. Pažymėtina, kad šiuo metu minimalūs prieinamumo standartai vartotojams jau užtikrinami – naudojant SMS žinutes numeriu 112 ir mobiliąją programėlę „112 Lietuva“, leidžiančia komunikuoti tekstu ar gestų kalba.

Siūloma į Prieinamumo įstatymą perkelti Prieinamumo direktyvos 2 straipsnio 5 dalį, siekiant aiškiai atskirti šio įstatymo taikymo sritį nuo kitų Europos Sąjungos teisės aktų. Šiuo keitimu užtikrinamas aiškus Prieinamumo direktyvos nuostatų, perkeltų į Prieinamumo įstatymą, atskyrimas

nuo Direktyvos (ES) 2017/1564 ir Reglamento (ES) 2017/1563 nuostatų. Šis pakeitimas padidins teisinį aiškumą ir užtikrins nuoseklų Europos Sąjungos teisės aktų taikymą nacionalinėje teisėje tarp skirtingų teisės aktų bei sudarys sąlygas aiškiai identifikuoti, kada taikomas Prieinamumo įstatymas, o kada – autorių teisių išimtis reglamentuojantys aktai. Tai svarbu praktikoje taikant reikalavimus leidėjams, viešosioms įstaigoms ir kitiems subjektams, dirbantiems su prieinamais formatais.

Siekiant pašalinti teisinio reguliavimo neapibrėžtumą ir tinkamai perkelti Prieinamumo direktyvos 29 straipsnio 3 dalies ir 30 straipsnio 5 dalies nuostatas, įtvirtinančias nuostatų dėl vykdymo užtikrinimo ir sankcijų netaikymą viešųjų pirkimų procedūroms, siūloma Prieinamumo įstatymo 2 straipsnį papildyti nuostata, aiškiai numatančia, kad šio įstatymo VII skyriaus nuostatos netaikomos viešųjų pirkimų procedūroms, vykdomoms pagal Viešųjų pirkimų įstatymo ar Pirkimų, atliekamų vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų srities perkančiųjų subjektų, įstatymą. Tokiu būdu būtų užtikrintas teisinis aiškumas, nuoseklus nacionalinės teisės aktų taikymas ir visiškas Prieinamumo direktyvos reikalavimų perkėlimas.

Siekdami užtikrinti nuoseklų nacionalinio reguliavimo suderinamumą su Prieinamumo direktyvos nuostatomis bei pašalinti teisinio aiškumo stoką, siūlome patikslinti Prieinamumo įstatymo 3 straipsnio 2 dalį, atsisakant nuostatos dalies „bankų ir kitų finansų įstaigų teikiamos“ ir nustatant, kad „banko paslaugos vartotojams“ apibrėžiamos kaip „šios vartotojams teikiamos finansinės paslaugos“. Tokiu pakeitimu būtų išvengta perteklinio sąvokų dubliavimo, aiškiau apibrėžtas reguliavimo objektas ir suderintos nacionalinės teisės nuostatos su Prieinamumo direktyvoje nustatytu sąvokos turiniu.

Siūloma įtvirtinti naują sąvoką – „elektroninių transporto bilietų pardavimo paslaugos“. Ši sąvoka šiuo metu nėra apibrėžta teisės aktuose, tačiau atitinkamos paslaugos įtrauktos į Prieinamumo direktyvos taikymo sritį. Jos įtvirtinimas Prieinamumo įstatyme būtinas tinkamam prieinamumo reikalavimų taikymui, aiškumui ir paslaugų teikėjų atsakomybei užtikrinti. Tikimasi teisinio aiškumo paslaugų teikėjams ir vartotojams, geresnio priežiūros priemonių taikymo.

Siūloma rinkos priežiūros funkciją, susijusią su vartotojų prieiga prie audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų interaktyviųjų įrenginių, iš LRTK perduoti VVTAT. Šis siūlymas grindžiamas VVTAT turima praktine patirtimi, esama infrastruktūra ir kompetencijos tęstinumu. Tikėtina, kad VVTAT papildomų funkcijų įgyvendinimas reikalautų mažesnių investicijų ir išlaidų nei LRTK, nes šiuo metu LRTK rinkos priežiūros kitų gaminių atžvilgiu neatlieka. Kadangi VVTAT jau vykdo rinkos priežiūrą gaminių srityje, prieinamumo reikalavimų priežiūra galėtų būti lengviau integruota į esamus procesus, sumažinant funkcijų dubliavimąsi ir administracinę naštą. Tuo tarpu LRTK, nevykdanti rinkos priežiūros kitų gaminių srityje, turėtų investuoti į naujų kompetencijų ugdymą ir struktūrinius pokyčius, kas didintų valstybės biudžeto naštą. LRTK šiai funkcijai vykdyti reikėtų ne tik papildomo etato, kurio metinės išlaidos siektų apie 33 000 eurų, bet taip pat ir papildomų išlaidų darbuotojų kompetencijų ugdymui ir struktūriniais pokyčiais. Vis dėlto VVTAT ši funkcija būtų nauja ir reikalautų papildomo darbo apimtys, naujų žinių bei gebėjimų, todėl VVTAT taip pat reikėtų vieno papildomo etato, kurio metinės išlaidos siektų apie 33 000 eurų.

Siūloma Prieinamumo įstatymo 7 straipsnį papildyti nauja 2 dalimi - nuostata dėl laisvo gaminių ir paslaugų judėjimo. Šia nuostata perkeliamas Prieinamumo direktyvos 6 straipsnis, susijęs su Europos Sąjungos vidaus rinkos veikimo principu. Nors laisvo judėjimo principas tiesiogiai įtvirtintas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 26 ir 28 straipsniuose, siekiant teisinio aiškumo nacionaliniu lygmeniu, tikslinga šią nuostatą perkelti į Prieinamumo įstatymą. Tai užtikrins aiškesnį teisinį reguliavimą ekonominės veiklos vykdytojams ir užkirs kelią skirtingam šios nuostatos aiškinimui nacionalinėje praktikoje.

Siekiant pašalinti teisinio reguliavimo netikslumus ir užtikrinti nuoseklų nuostatų taikymą, siūloma Prieinamumo įstatymo 14 straipsnio 2 dalyje vietoje trumpinio „neproporcingos naštos vertinimas“ įtvirtinti bendrą trumpinį „vertinimas“. Šis trumpinys sistemiškai apimtų abu galimus vertinimo atvejus – tiek vertinimą dėl esminio gaminio ar paslaugos pagrindinio pobūdžio pakeitimo, tiek vertinimą dėl neproporcingos naštos. Atitinkamai trumpinį „vertinimas“ siūloma vartoti ir kitose Prieinamumo įstatymo 14 straipsnio dalyse, kuriose šiuo metu netiksliai vartojama sąvoka „neproporcingos naštos vertinimas“ bei 18 straipsnio 2 dalies 1 punkte. Tokiu pakeitimu būtų užtikrintas teisės normų aiškumas, nuoseklumas ir vienodas taikymas praktikoje, taip pat suderintos nacionalinės teisės nuostatos su Prieinamumo direktyvos 14 straipsnio 2 dalimi ir 19 straipsnio 2 dalies a) punktu, kuriuose abu vertinimo tipai įvardijami bendru terminu „vertinimas“. Taip pat 14 straipsnio 6 dalyje siūloma naudoti formuluotę „jie neturi teisės remtis šio straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatyta išlyga“ tiksliau atspindi teisinio reguliavimo esmę – aiškiai įvardijama, kad draudimas taikomas išimties (išlygos) taikymui, o ne bendram prieinamumo reikalavimų laikymuisi. Tokiu pakeitimu užtikrinamas teisės normos aiškumas, logiškas santykis tarp bendrosios taisyklės ir išimties.

Siūloma į Prieinamumo įstatymą perkelti Prieinamumo direktyvos 16 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą nuostatą dėl proporcingo rinkos priežiūros institucijų veikimo labai mažų, mažų ir vidutinių įmonių atžvilgiu. Šiuo metu Prieinamumo įstatymas tokios nuostatos tiesiogiai nenumato, o tai neužtikrina Prieinamumo direktyvos reikalavimų įgyvendinimo. Siūloma įtvirtinti šį principą Prieinamumo įstatymo 16 straipsnyje, kuris sistemiškai atitinka Prieinamumo direktyvos 16 straipsnį ir detalizuoja reikalavimus techniniams dokumentams. Tokiu būdu būtų pasiektas teisinio aiškumo tikslas ir užtikrintas nuoseklus Prieinamumo direktyvos nuostatų perkėlimas į nacionalinę teisę. Pasiūlymu siekiama užtikrinti, kad labai mažos, mažos ir vidutinės įmonės patirtų tik būtiną priežiūros poveikį, proporcingą jų veiklos mastui.

Siūloma pakeisti Prieinamumo įstatymo 17 straipsnio 1 dalį ir įtvirtinti, kad gaminių žymėjimui CE ženklu taikomi bendrieji principai, Reglamento (EEB) Nr. 339/93 30 straipsnyje. Šis pakeitimas yra būtinas siekiant perkelti Prieinamumo direktyvos 17 straipsnio nuostatas į nacionalinę teisę ir užtikrinti, kad gamintojai taikytų vieningą ir aiškią gaminio atitikties žymėjimo sistemą, nepriklausomai nuo gaminio kategorijos.

Siūloma keisti Prieinamumo įstatymo 26 straipsnio 3 dalies nuostatas. Siekiant veiksmingesnės rinkos priežiūros, Prieinamumo įstatymo projektu siūloma numatyti galimybę taikyti rinkos ribojimo priemones nedelsiant, nelaukiant galutinio sprendimo dėl pažeidimo, kas atitiktų Prieinamumo direktyvos 20 straipsnyje numatytą reguliavimą. Pritariant tokiam siūlymui, remiantis Prieinamumo direktyvos 20 straipsnio 1 dalimi valstybės narės įpareigtos užtikrinti, kad valstybės rinkos priežiūros institucijos pirmiausia atliktų įvertinimą, susijusį su atitinkamu gaminiu ir apimančią visus šios direktyvos reikalavimus. Taigi, pastebėtina būtinybė keisti ir Prieinamumo įstatymo 19 straipsnio 1 ir 2 dalių nuostatas ir 20 straipsnio 2 dalies nuostatas, kurios rinkos priežiūros institucijos sprendimą dėl visų reikiamų taisomųjų priemonių, o jų nevykdant ir neužtikrinat atitikties reikalavimų ir ribojamųjų priemonių taikymo susieja su įstatymo pažeidimo nagrinėjimo procedūra. Taip pat siūloma keisti Prieinamumo įstatymo 26 straipsnio 9 dalies 3 punktą nustatant, kad rinkos priežiūros institucijos sprendimas dėl gaminio tiekimo rinkai draudimo arba ribojimo yra priimamas tik kartu su bauda. Toks sprendimas atitiktų Prieinamumo direktyvos 30 straipsnio 2 dalies nuostatas, nes sankcijos (bauda) būtų papildytos veiksmingomis taisomosiomis priemonėmis, o vien tik ribojamoji priemonė neužtikrintų reikalavimų laikymosi. Šiuo metu Prieinamumo įstatymas leidžia taikyti tik vieną poveikio priemonę, o reikalavimas priimti sprendimą dėl pažeidimo prieš taikant

ribojimą neatitinka Prieinamumo direktyvos 20 straipsnio. Siūlomi pakeitimai užtikrins operatyvesnį, proporcingą ir suderintą rinkos priežiūros mechanizmą ir didesnę jo veiksmingumą.

Pagal Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos formuojamą praktiką, siūloma patikslinti Prieinamumo įstatymo 29 straipsnio 3 dalį, nustatant, kad duomenų subjektų teisės įgyvendinamos vadovaujantis duomenų valdytojo, į kurį duomenų subjektas kreipiasi dėl savo teisių įgyvendinimo, nustatyta tvarka, vadovaujantis 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas).

Siūloma patikslinti Prieinamumo įstatymo 1 priedo 13.2 papunktį ir 15 punktą, siekiant užtikrinti tikslesnį ir veiksmingesnį prieinamumo reikalavimų taikymą projektuojant naudotojo sąsajas ir jų funkcionalumą. Šiais pakeitimais siekiama nurodyti, kokie konkretūs techniniai reikalavimai turi būti taikomi, taip pat užtikrinti, kad ir tos funkcijos ar priemonės, kurios tiesiogiai nepatenka į išvardytus reikalavimus, vis tiek būtų vertinamos pagal jų funkcinių veiksmingumą prieinamumo požiūriu. Tai padės išvengti skirtingos reikalavimų interpretacijos praktikoje ir leis pasiekti didesnę gaminių bei paslaugų prieinamumą asmenims su negalia, kaip to reikalauja Prieinamumo direktyva.

Siūlomi pakeitimai prisidės prie efektyvesnio teisinio reguliavimo įgyvendinimo, padidins gaminių ir paslaugų prieinamumą asmenims su negalia, stiprins jų savarankiškumą ir dalyvavimą visuomenėje. Rinkos priežiūros institucijos galės veikti greitai, proporcingai ir koordinuotai. Tokiu būdu bus užtikrintas didesnis teisinis aiškumas, administracinis efektyvumas ir nacionalinio reguliavimo atitiktis Europos Sąjungos teisei.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus įstatymą, neigiamų pasekmių nenumatoma. Teigiamas priimto įstatymo poveikis aptartas šio aiškinamojo rašto 4 punkte.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimtas įstatymas įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Priimti pakeitimai neturės įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Prieinamumo įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Priimti, keisti ar pripažinti netekusiais galios kitų įstatymų nereikia.

10. Ar įstatymų projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Prieinamumo įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų. Terminas „elektroninių transporto bilietų pardavimo paslaugos“ yra

suderintas su Valstybine lietuvių kalbos komisija Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka, yra aprobuotas ir paskelbtas viešai Terminų banke.

11. Ar įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Prieinamumo įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir yra suderintas su Europos Sąjungos teisės aktais.

Prieinamumo įstatymo projektas į nacionalinę teisę perkeliama Europos Sąjungos teisės akto – Prieinamumo direktyvos – nuostatos, nurodytos prie šio aiškinamojo rašto pridėtoje atitikties lentelėje, esančioje ir Lietuvos narystės ES informacinėje sistemoje (LINESIS).

Prieinamumo įstatymo projektas nenotifikuotinas Europos Komisijai.

12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Pritarus Prieinamumo įstatymo projektu teikiama pasiūlymams, Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba iki 2025 m. gruodžio 31 d. turės peržiūrėti šiuos Prieinamumo įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus:

1) Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos direktoriaus 2025 m. birželio 11 d. įsakymą Nr. 1-123 „Dėl Lietuvos Respublikos gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų įstatyme nurodytų pažeidimų nagrinėjimo valstybinėje vartotojų teisių apsaugos tarnyboje tvarkos aprašo“.

2) Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos direktoriaus 2020 m. gruodžio 31 d. įsakymą Nr. 1-318 „Dėl Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos patikrinimų taisyklių patvirtinimo“.

Kitos rinkos priežiūros institucijos taiko bendrąsias asmenų aptarnavimo tvarkas, todėl jų pakeitimas pritarus Prieinamumo įstatymo projektui teikiama pasiūlymams, nėra būtinas. Taip pat nenustatytas poreikis keisti kitus Prieinamumo įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Prieinamumo įstatymo projektu teikiama pasiūlymams įgyvendinti reikės papildomų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų.

LRTK funkcijai, susijusiai su vartotojų prieiga prie audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų interaktyviųjų įrenginių, vykdyti reikėtų vieno papildomo etato, kurio metinės išlaidos siektų apie 33 000 eurų, taip pat tektų patirti išlaidų darbuotojų kompetencijų kėlimui ir įstaigos struktūros pertvarkymui. VVTAT jau vykdo rinkos priežiūrą gaminių srityje, todėl prieinamumo reikalavimų priežiūros funkcijos integravimas į jos veiklą būtų siek tiek paprastesnis dėl turimos priežiūros patirties ir esamų procedūrų. Vis dėlto ši funkcija būtų nauja ir reikalautų papildomo darbo apimtys, naujų žinių bei gebėjimų, todėl VVTAT taip pat reikėtų vieno papildomo etato, kurio metinės išlaidos siektų apie 33 000 eurų. Taigi, nors funkcijos perdavimas VVTAT leistų išvengti reikšmingos struktūrinės pertvarkos, įgyvendinimui vis tiek reikėtų papildomų žmogiškųjų išteklių ir kompetencijų stiprinimo. 2026 metais šis poreikis bus tenkinamas iš atitinkamoms ministerijoms skirtų valstybės biudžeto asignavimų, o papildomai įvertinus šioms funkcijoms vykdyti faktinių išteklių poreikį bei realias funkcijų apimtis, 2027 m. ir vėlesniam laikotarpiui šių funkcijų finansavimo klausimai bus sprendžiami rengiant 2027-2029 m. biudžeto įstatymo projektą.

Prieinamumo įstatymo projekto įgyvendinimui nuo 2026 m. Bendrojo pagalbos centro pasirengimui užtikrinti 112 atsakymų prieinamumą asmenims su negalia (balso–teksto–vaizdo sąveika, realaus laiko tekstas, sistemų ir įrangos adaptacijos, „Unify“, „ReDAT“ ir BPC IS atnaujinimas) preliminariai reikės 1 012 tūkst. Eur (2026 m.), 402 tūkst. Eur (2027 m.) ir 402 tūkst. Eur (2028 m.) papildomų valstybės biudžeto lėšų. Finansavimo užtikrinimo sprendiniai bus derinami Vyriausybės ir asignavimų valdytojų lygiu, atsižvelgiant į galimas perskirstymo, rezervo ar kitų finansavimo šaltinių alternatyvas, siekiant efektyviai įgyvendinti direktyvos (ES) 2019/882 ir deleguotųjų reglamentų 2023/444 bei 2024/1084 nuostatas.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Rengiant Prieinamumo įstatymo projektą, nebuvo gauta specialistų vertinimų ir išvadų.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno *Eurovoc* terminus, temas ir sritis

Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Prieinamumo įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal „Europos žodyną“ (Eurovoc), yra „vidaus rinka“, „ES rinka“, „asmuo su negalia“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.